

Rige gressus. In te nihil remaneat indisciplinatum. Pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te, tanquam ante alium; et sic temetipsum plange. Plora iniquitates et peccata, quibus Deum offendisti: indica ei miseras tuas, ostende illi malitiam adversariorum tuorum. Cumque coram eo in lacrymis te maceraveris, precor te ut memor sis mei.

15. Ego enim ex quo cognovi te, in Christo diligo te; et illic mentionem tui defero, ubi et illicita cogitatio supplicium, et honesta promeretur præmium. Ad altare namque Dei cum peccator sto, sed sacerdos, tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes, si me amaveris, et orationum tuarum participem feceris. Ibi recordatione tecum esse præsens desidero, ubi pro te et tuis familiaribus devotas preces coram Deo fundis. Nec mireris, si dixi, Præsens: quoniam si me amas, et ideo amas, quia imago Dei sum, ita tibi præsens sum, ut tu ipse tibi. Quidquid enim tu es substantialiter, hoc ego sum. Imago enim Dei est omnis anima rationalis. Proinde qui in se imaginem Dei quærit, tam proximum quam se quærit: et qui illam in se quærendo invenit in omni homine eam cognoscit. Visio enim animæ intellectus est. Si ergo te vides me vides, qui nihil aliud sum quam tu. Et si Deum diligis, me imaginem Dei diligis: et ego Deum diligendo, diligo te. Et ita dum unum quærimus, et ad unum tendimus, semper invicem præsentem sumus, sed in Deo in quo nos diligimus.

CAPUT VI.

De attentione orationis tempore habenda.

16. Cum ad orandum sive ad psallendum ecclesiam intraveris, fluctuantium cogitationum tumultus exterius relinque, curamque exteriorum penitus obliviscere, ut soli Deo possis vacare. Fieri enim non potest ut aliquando cum Deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulatur. Intende ergo illi qui intendit tibi; audi illum loquentem tibi, ut ipse exaudiat te loquentem sibi. Ita fiet, si divinis laudibus solvendis debita reverentia et sollicitudinem assistas, super singula verba divinæ Scripturæ diligenter intendas. Non quod ego ista faciam dico, sed quod facere vellem, et non fecisse pœnitet, et non facere piget. Tu vero cui major gratia concessa est, votis et devotis precibus pias aures Domini ad te flecte, lacrymis et suspiriis pro tuis excessibus illum clementer exora, atque canticis spiritualibus in omnibus operibus suis illum lauda et glorifica. Nihil enim magis supernis civibus spectare libet; nil Regi summo jucundius exhibetur, sicut ipse testatur: *Sacrificium laudis honorificabit me* (Psal. XLIX, 23). O quam felix esses, si spiritualibus oculis **327** semel intueri posses, quomodo præveniunt principes conjuncti psallentibus in medio juvenularum tympanistrarum! (Psal. LXVII, 26.) Videres procul dubio, qua cura, quove tripudio intersunt cantantibus, assistunt orantibus, adsunt meditantibus, supersunt quiescentibus, providentibus atque procu-

rantibus præsent. Diligunt siquidem suos concives supernæ potestates, et pro iis qui hæreditatem capiunt salutis, sollicitè congaudent, confortant, instruant, protegunt, providentque omnibus. Omnes enim ipsi desiderant adventum nostrum quoniam ipsi de nobis exspectant civitatis suæ ruinas restaurari. Diligenter quærent et libenter audiunt bona de nobis: solliciti discurrunt medi inter nos et Deum, nostros gemitus fidelissime ad eum portantes, ipsiusque gratiam devotissime ad nos reportantes. Non dedignabuntur esse socii nostri, qui jam facti sunt ministri nostri. Exsultare eos fecimus, quando conversi sumus ad penitentiam. Festinemus ergo de nobis eorum lætitiâ adimplere. Væ tibi, quicumque es, qui desideras redire ad vomitum, reverti ad lutum. Putasne placatos habebis eos in iudicio, quostanto et tamen sperato privare vis gaudio? Exsultaverunt quando venimus ad religionem, tanquam super his quos ab ipsa inferni porta cernerent revocari. Quid vero tunc erit, si ab ipsa janua paradisi viderint redire, et retrorsum abire eos, qui jam alterum pedem habebant in cœlo? Nam etsi corpora inferius, sed corda sursum.

17. Curramus ergo non passibus corporis, sed affectibus mentis, sed desiderii, sed suspiriis, quoniam non solum Angeli, sed Angelorum Creator nos exspectat. Exspectat nos Deus Pater, tanquam filios et hæredes, ut constituat nos super omnia bona sua. Exspectat nos Dei Filius tanquam fratres et cohæredes, ut fructum suæ natiuitatis, et pretium sui sanguinis Deo Patri offerat. Exspectat nos Spiritus sanctus: ipse siquidem est charitas et benignitas in qua ab æterno prædestinati sumus; nec dubium quia prædestinationem suam adimpleri velit. Ergo quia omnis cœlestis curia exspectat nos et desiderat, desideremus eam quanto possumus desiderio. Cum magna namque confusione et rubore ad illam veniet, quisquis videre eam vehementer non desiderat. Quicumque vero jugi oratione et assidua cogitatione in illa conversatur, et securus hinc egredietur, et cum magna lætitiâ recipietur in illam. Ubiunque ergo fueris, intra temetipsum ora. Si longe fueris ab oratorio, noli quærere locum, quoniam tu ipse locus es. Si fueris in lecto aut in alio loco, ora, et ibi est templum. Frequenter orandum, et flexo corpore mens est erigenda ad Deum. Sicut enim nullum est momentum, quo homo non utatur vel fruatur Dei bonitate et misericordia: sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.

18. Sed dicis: Ego quotidie oro, et orationis meæ nullum fructum video; sed sicut accedo ad illam, sic et redeo. Nemo mihi respondet, nemo loquitur, nemo quidpiam donat, sed incassum laborasse videor. Sic loquitur humana stultitia, non attendens quid inde Veritas promittat dicens: *Amen dico vobis, quia quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, et fiet vobis* (Matth. XXI, 22; Marc. XI, 24). Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam

ille ad quem oras, non vilipendit eam; sed antequam egrediat de ore tuo, ipse scribi eam jubet in libro suo. Et unum e duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit nobis quod petimus, aut quod nobis noverit esse utilius. Cogita itaque de Deo quidquid melius potes, et de te quidquid deterius vales. De illo amplius credere debes, quam cogitare potes. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidisse. Omnis siquidem res aliena est a nobis: tempus autem tantum nostrum est. Vaca ergo, et ubiunque fueris, tuus esto. Noli te rebus tradere, sed commodare. Quocumque loco consistis, cogitationes tuas jacta in Deum, et aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandum congruus est.

19. Tota ergo facultate animum colligens, libere tecum habita, et in latitudine cordis tui deambulans, ibidem cœnaculum grande stratum Christo exhibe. Mens namque sapientis semper est apud Deum. Illum semper **328** ante oculos habere debemus, per quem sumus, vivimus et sapimus. Ipsum namque, ut essemus, habemus auctorem: ipsum etiam ut sapientes simus, debemus habere doctorem, et ut beati simus, internæ suavitatis largitorem. Et in hoc imaginem ejus, hoc est illius summæ Trinitatis, in nobis cognoscimus. Nam sicut ille est, et sapiens est, et bonus est; sic et nos pro modulo nostro et sumus, et nos esse scimus, et id esse et nosse diligimus. Utere igitur te ipso velut Dei templo, propter illud quod in te est simile Deo. Honor siquidem Deo summus est, illum venerari et imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctum est Deo mens pia, et altare optimum cor ejus. Veneraris, si misericors es, sicut ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est Deo, facere bonum omnibus pro Deo. Fac omnia sicut Filius Dei, ut dignus sis eo qui te dignatus est filium vocare. In omnibus vero quæ agis, Deum esse præsentem cognosce. Cave ergo ne in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua remoretur: nec dicas aut facias, quod non licet, etiam si libet: nec aliquo facto vel signo Deum offendas, qui ubique præsens cernit quidquid facis. Magna custodia tibi necessaria est, quoniam ante oculos Judicis vivis cuncta cernentis. Cum illo tamen semper es securus, si talem te præparaveris, ut tecum adesse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adest per vindictam. Sed væ tibi, si ita tecum est. Imo væ tibi, si ita tecum non adest. Illi namque irascitur Deus, quem peccantem non flagellat; nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

CAPUT VII.

De custodia cordis, et studio orationis.

20. Certum est quoniam mors ubique minatur tibi. Diabolus insidiatur, ut rapiat animam tuam, quando egredietur de corpore: tu vero noli timere, quoniam Deus qui in te habitat (si tamen in te habitat) eripiet te, et a morte, et a dæmone. Fidelis

enim socius est, nec deserit sperantes in se, nisi ipse prior deseratur. Deseritur autem cum cor per pravas et inutiles cogitationes vaga mente discurret. Idcirco omni sollicitudine et custodia illud custodire et tenere debes, ut in illo Deus requiescere possit. In omni namque creatura quæ sub sole mundi vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihil Deo similis reperitur. Quapropter nihil aliud quærit a te nisi cor tuum. Munda ergo illud per puram confessionem et assiduum orationem, ut mundo corde Deum videre possis per continuam Dei circumspectionem. In omni loco esto ei subjectus et intentus, et compone mores tuos, ut sis in te placatus. Dilige omnes homines, et omnibus te amabilem exhibe, ut sis pacificus, et Dei filius. Sic eris bonus monachus, sanctus, humilis et rectus: et cum talis fueris, memento mei.

21. Væ mihi qui ista dico, et ista non facio: et si aliquando facio, non diu persevero. Ista habeo in memoria, et non servo in vita: habeo in sermonibus, et non in moribus. Legem in corde et in ore tota die rumino, et contraria legi ago. Legō de religione in ea, et plus diligo lectionem quam orationem. Verumtamen nihil aliud me docet divina Scriptura, nisi religionem amare, unitatem servare, charitatem habere. Ego autem miser et miserabilis, citius curro ad lectionem, quam ad orationem: libentius volo legere, quam Missas auscultare. Exspectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui; ego vero librum aliquem accipio, quem ille vel ille vellet habere. Lego in eo, et legendo amitto fructus charitatis pietatis affectus, compunctionis fletus, Missarum utilitatem, cœlestium contemplationem. Nil tamen in hac vita dulcius sentitur, nil avidius sumitur, nil ita mentem ab amore mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat, nil hominem ita excitat et adjuvat ad omne opus bonum, et ad omnem laborem, quam gratia contemplationis.

329 CAPUT VIII.

De incuriæ seu negligentia inter orandum detestatione.

22. Miserere mei, Deus, quoniam ibi plus pecco, ubi peccata mea emendare debeo. In monasterio namque sæpe dum oro, non attendo quod dico. Oro quidem ore, sed mente foris vagante, orationis fructu privor. Corpore sum interius, sed corde exterius: et ideo perdo quod dico. Parum enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna perversitas, imo magna insania est, quando cum domino majestatis loqui in oratione præsumimus, et insensati aurem avertimus, et ad nescio quas ineptias convertimus cor. Magna quoque insania, et graviter vindicanda, cum vilissimus pulvis loquentem ad se audire dedignatur Creatorem universitatis. Ineffabilis vero est dignatio divinæ bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infelices aures avertentes, obdurantes corda, et nihilominus clamat ad nos dicens: *Redite, prævaricatores, ad cor* (Isa. XLVI, 8).

Vacate, et videte quoniam ego sum Deus (Psal. XLV, 11). Loquitur mihi Deus in Psalmo, et ego illi: nec tamen, cum Psalmum dico, attendo cujus Psalmus sit. Idcirco magnam injuriam Deo facio, cum illum precor ut meam precem exaudiat, quam ego qui fundo, non audio. Deprecor illum ut mihi intendat: ego vero nec mihi, nec illi intendo; sed, quod deterius est, immunda et inutilia in corde versando, fetorem horribilem ejus aspectibus ingero.

CAPUT IX.

De instabilitate cordis humani.

23. Nihil est in me corde meo fugacius; quod quoties me deserit, et per pravas cogitationes defluit, toties Deum offendit. Cor meum cor vanum, vagum et instabile, dum suo ducitur arbitrio, et divino caret consilio, in se ipso non potest consistere: sed omni mobili mobilius, per infinita distrahitur, et hac atque illac per innumera discurrit. Et dum per diversa requiem quaerit, non invenit; sed in labore miserum, a requie vacuum manet: sibi non concordat, a se dissonat; a se resilit, voluntates alternat, consilia mutat, aedificat nova, destruit vetera, destructa reaedificat, eadem iterum atque iterum alio et alio modo mutat et ordinat, quia vult et non vult, et nunquam in eodem statu permanet. Sicut enim molendinum velociter volvitur, et nihil respuit sed quidquid imponitur molit; si autem nihil apponitur, se ipsum consumit: sic cor meum semper est in motu, et nunquam requiescit; sed sive dormiam, sive vigilem, somniat et cogitat quidquid ei occurrit. Et sicut molendinum arena, si imponatur, exterminat, pix inquinat, palea occupat; sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat et fatigat. Ita cor meum dum futurum non curat gaudium, nec divinum quaerit auxilium, ab amore caelestium elongatur, et in amore terrestrium occupatur. Cumque elabatur ab illis, et involvitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet invidia, turbat iracundia, cruciat tristitia; sicque miseris casibus submergitur omnibus vitiis, quoniam unum Deum, qui ei sufficere poterat, dimisit.

24. Per multa dispergitur, et huc illucque quaerit ubi requiescere possit, et nihil invenit quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationem ducitur, et per varias occupationes et affectiones variatur, ut saltem varietate ipsarum rerum impleatur, quarum qualitate satiari non potest. Sic labitur cordis miseria subtracta divina gratia. Cumque ad se revertitur, et discutit quod cogitavit, nil reperit; quia non opus fuit, sed importuna cogitatio, quae componit multa de nihilo. Sic denique decipit imaginatio, quam daemonum format illusio. Imperat mihi Deus ut praebam illi cor meum; et quia imperanti Deo non sum obediens et subditus, mihi sum rebellis et contrarius. Unde mihi subjurgari non potero, donec illi fuero subjectus; mihi que serviam nolens, qui ei nolo servire volens. Idcirco

plura machinatur cor **330** meum uno momento, quam omnes homines perficere possent uno anno. Cum Deo non sum unitus, et ideo in me ipso sum divisus. Cum illo vero uniri non possum, nisi per charitatem, nec subisci nisi per humilitatem, nec vere humilis esse nisi per veritatem.

25. Expediit ergo ut in veritate me discutiam, et cognoscam quam vilis, quam fragilis, et quam labilis sum. Deinde cum omnes miseras meas cognovero necesse est illi inhaream, per quem sum, sine quo nihil sum, et nihil facere possum. Et quia a Deo peccando recessi, nisi per veram confessionem ad illum redire non possum. Fateri ergo oportet quod fatendum est; quia nunquam eo modo aut ea intentione, qua peccavi, peccata confessus sum; nec omnium recordatus sum, aut propter vetustatem, aut propter multitudinem. Si autem confessus sum, non pure confessus sum propter turpitudinem. Confessionem etiam meam divisi, ut diversis sacerdotibus diversa manifestarem: et ita venia carui, ad quam per partes pervenire putavi. Exeseranda namque fictio est, peccatum dividere, et superficie tenus radere, non intrinsecus eradicare. Non enim utilis est confessio, nisi sit in oris veritate, et cordis puritate. Et ut tres sint qui testimonium nobis dent in caelo, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, addamus testes sacerdotes cordi nostro et ori, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

26. Sed dicis: Sufficit mihi soli Deo confiteri, quia sacerdos sine eo a peccatis me absolvere non potest. Ad quod non ego, sed beatus Jacobus respondet dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra (Jacobi v, 16)*. Conveniens namque valde est, ut nos qui peccando Deo contumaces fuimus, poenitendo supplices sacerdotibus et ministris ejus simus, ut homo qui ad gratiam conservandam mediatore non eguit, jam eam recuperare non nisi per mediatorem hominem possit. Gemat ergo et suspiret; et anxius pro peccato timeat, et expavescat: sollicitus discurrat, auxiliares et intercessores quaerat; prosterнат se humiliter homini, qui humiliter adstare noluit Creatori. Nam et hoc saluberrimum est, ut homo corde poeniteat, et ore delictum suum confiteatur: quatenus Deus, qui pius adest per gratiam, cor ad poenitentiam compungat: deinde adsit, ut contenti peccatorum veniam tribuat. Quod si forte peccator vere poeniteat, sed intercurrente articulo necessitatis, ad confessionem pervenire non possit; confidenter credere debemus, quod summus Sacerdos complet in eo quod mortalis non potuit. Et jam apud Deum factum constat quod homo quidem vere voluit, sed non valuit aimplere; quia confessionem non contemptus exclusit, sed impedit necessitas.

CAPUT X.

De impatientia correctionis, et accusatione priorum defectuum ac vitiorum.

27. In capitulo, ubi peccata mea emendare debui, peccatis peccata addidi. Cum de illis accusatus fui,

aut aliquo modo excusavi, aut ex toto negavi: aut quod deterius est, defendi, et impatienter respondi: cum nullum sic peccatum a quo non sim contaminatus, aut contaminari non possim. Justum est ergo, ut omni excusatione remota emendationem promittam, undecunque aut a quoecunque accuser; quatenus sic liberari valeam a peccato perpetrato vel perpetrando. Multitudinem iniquitatum mearum expavesco, aliorum transgressiones reprehendere timui, et ideo mortis auctor exstiti; quia virus quod clamando expellere potui, non expuli. Indignatus sum adversus alios, qui me de vitiis meis reprehendebant; et quos amare debui, odivi. Illa quae mihi nocebant, vel displicebant, desideravi ut non essent. Sciebam tamen quod in natura sui erant bona, et a bono factore facta, sed ideo mihi nocebant, quia malus eram, et male illis utebar. Nihil enim mihi contrarium est, nisi ego ipse. Mecum est quidquid mihi nocere potest, et ego ipse mihi sarcina sum.

28. Optavi etiam ut Deus peccata mea nesciret, aut punire nollet, aut non posset; et ita volui Deum esse insipientem, injustum et impotentem: quod si esset, Deus **331** non esset. Non est superbia super superbiam meam, propterea longe a salute mea, verba delictorum meorum, suspecta est siquidem Deo superbia et odiosa; nec fieri potest ut cum eo in gratiam revertatur. Diversum utriusque hospitium, nec in eodem cohabitare animo, quibus non licuit cohabitare in caelo. In caelo nata est; sed velut immemor qua via inde cecidit, illuc postea redire non potuit. Cum aer pluvia, vel nimio frigore, aut calore turbatus fuit, contra Deum inique murmuravi. Omnia namque quae ad usum vitae acceperimus, ad usum culpae convertimus. Quapropter justum est ut qui in cunctis peccavimus, in cunctis feriamur. Saepè ad sacrum Mysterium vocem meam fregi, ut dulcius cantarem: magis delectabar in vocis modulatione, quam in cordis compunctione. Deus vero, qui non absconditur quidquid illicitum perpetratur, non quaerit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vocibus, Deum irritat pravis moribus. Licentiam loquendi vel aliquid faciendi, saepe nimia importunitate, vel calliditate a praelatis meis extorsi: non attendens miser, quoniam ille se decipit, qui occulte vel aperte satagit ut hoc ei Pater spiritualis injungat quod ipse desiderat.

29. Acum, vel cultellum, vel aliquid utile multoties nimium desideravi, nec confessus sum; quia peccatum non aestimabam, propter rei vilitatem. Verumtamen non multum distat quaecunque substantia vilis vel pretiosa requiratur, dum aequaliter sit corruptus affectus. Non enim cultellus in vitium est, sed cultelli appetitus: neque aurum in vitium est, sed auri cupiditas. In labore non laboravi quantum debui, quantum potui. In silentio etiam fui otiosus, quod est maximum peccatum. In silentio namque nemo sic debet esse otiosus, ut in eodem

otio utilitatem non cogitet proximi: nec sic actuosus, ut Dei contemplationem non requirat. Parum enim proficit, qui alteri non prodest, cum potest. De vitiis meis multoties me jactavi; putans esse insignem virtutis, ubi erat lapsus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Justitia nam dum suum modum excedit, crudelitatis vitium gignit: et nimia pietas dissolutionem disciplinae parturit. Sic saepe vitium est quod virtus putatur. Sic remissa segnitias mansuetudo creditur, et pigritiae vitium quietis virtutem imitatur. Finxi me esse quod non eram: dixi me velle quod nolebam, vel nolle quod volebam. Aliud ore dicebam, et aliud corde volebam: et ita sub ovina pelle vulpinam conscientiam conservabam. Vulpina plane conscientia est tepida conversatio, animalis cogitatio, ficta confessio, brevis et rara compunctio; obedientia sine devotione, oratio sine intentione, lectio sine aedificatione, sermo sine circumspectione.

30. O quam dura mihi sunt ista quae loquor! quoniam meipsum loquendo ferio. Verumtamen quia me peccatorem non nego, sed peccatum meum cognosco, erit fortasse apud Deum pium judicem ipsa cognitio culpae, impetratio veniae. Dicam ergo, dicam miseriam meam, si forte sua pietas moveat illum. Dicam peccatum meum, quoniam notitia peccati initium est salutis. Magnam porto coronam, et vestem rotundam; regulam servo juniorum; statutis psallo horis, sed cor meum longe est a Deo meo. Exteriorem superficiem intuens [al. mundans], salvamini omnia arbitror, non sentiens vermem interiorum qui interiora corrodit. Unde Oseas, *Comederunt alieni robur meum, et ignoravi (Osee vii, 9)*: et ideo pergens totus in ea quae foris sunt, et ignarus interiorum meorum, sicut aqua effusus sum, et ad nihilum redactus sum, praeteritorum obliviscens, praesentium negligens, futura non providens. Ingratus sum ad beneficia, pronus ad mala, et tardus ad bona.

31. Si me non inspicio, nescio meipsum: si autem me inspicio, tolerare me non possum; tanta invenio in me quae digna sunt reprehensione et confusione: et quanto me subtilius et saepius discutio, tanto plures abominationes in angulis cordis mei invenio. Ex quo namque peccare coepi, nunquam unum diem sine peccato transire potui; nec adhuc peccare cesso, sed de die in diem peccata peccatis addo, et ea quae praeculis habeo, inspicio, nec gemo; crubescenda video, nec erubesco. Dolenda intueor, nec doleo: quod est mortis signum, et damnationis **332** indicium. Membrum enim quod dolorem non sentit, mortuum est; et morbus insensibilis, est incurabilis. Levis sum et dissolutus, nec me corrigo, sed ad peccata quae confessus sum, quotidie redeo; nec caveo foveam, in quam miser ego cecidi, vel alios cadere feci, aut vidi. Cumque plorare et orare deberem pro malis quae feci, et bonis quae neglexi, proh dolor! versum est mihi in contrarium. Nam tepui et frigui a fervore orationis,

et jam sine sensu frigidus remansi : et ideo flere me ipsum non possum, quoniam gratia lacrymarum recessit a me.

CAPUT XI.

De individuo comitatu conscientiae nos ubique remordentis.

32. Peccata mea celare non possum, quoniam quocumque vado, conscientia mea mecum est, secum portans quidquid in ea posui, sive bonum sive malum. Servat vivo, restituet defuncto depositum quod servandum accepit. Si male facio, adest illa; si autem bene facere videor, et inde extollor, adest illa. Adest vivo, sequitur mortuum. Ubique mihi gloria, vel confusio est inseparabilis pro qualitate depositi. Sic, in domo propria, et a propria familia habeo accusatores, testes, iudices et tortores. Accusat me conscientia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotquot enim fuerunt oblectamenta mala, tot erunt tormenta dira in poena: nam inde punimur, unde delectamur.

CAPUT XII.

De tribus inimicis hominis, carne, mundo et diabolo.

33. Adjuva me, Domine Deus meus, quoniam inimici mei animam meam circumdederunt: corpus scilicet, mundus, et diabolus. A corpore fugere non possum, nec ipsum a me fugare. Circumferre illud necesse est, quoniam alligatum est mihi: perimere non licet, sustentare cogor; et cum illud impinguo, hostem meum adversum me nutrio. Si enim satis comedero, et id robustum fuerit, sanitas et fortitudo ejus mihi adversantur. Mundus vero circumcingit et obsidet me undique, et per quinque portas, videlicet per quinque corporis sensus, scilicet visum, auditum, gustum, odoratum et tactum, sagittis suis me vulnerat; et mors intrat per fenestras meas in animam meam. Respicit oculus, et mentis sensum avertit. Audit auris, et intentionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, et fallit. Per tactum ardor libidinis pro aliqua parva occasione excitatur; et nisi illico respuatur, subito totum corpus occupat, urit et incendit. Primo carnem cogitatione modicum titillat: deinde delectatione turpi mentem maculat; et ad extremum per consensum pravitatis sibi mentem subjugat. Porro diabolus quem videre non possum, et ideo minus ab eo mihi cavere, tetendit arcum suum, et in eo paravit sagittas suas, ut vulneret me repente. Narravit ut absconderet laqueos suos, et dixit: *Quis videbit eos?* (Psal. LXIII, 6.) Laqueum posuit in auro et argento; et in omnibus quibus abutimur, cum illis male delectamur et illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed et viscum. Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, et carnis voluptas: quibus anima inviscatur et irretitur, ne pennis contemplationis per plateas supernae Sion volare possit. Sagittae diaboli sunt ira, invidia,

luxuria, et caetera quibus anima vulneratur. Et quis est ille qui jacula ejus ignea extinguere possit?

Proh dolor! his telis superatur saepe fidelis

Heu mihi! quot video bella parata mihi!

34. Undique tela volant, undique tentamenta, undique pericula. Quocumque me vertam, nulla securitas est. Et quae mulcent, et quae tristant, vel molestant, omnia timeo: esuries et refectio, somnus et vigiliae, labor et quies pugnant contra me. Non minus suspectus est mihi jocus, quam ira. Multos siquidem jocando scandalizavi. Nec minus prospera vereor quam adversa. Prospera namque suavitate sua incautum me faciunt, et **333** decipiunt. Adversa vero quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amarae me suspectum et timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito, quam quod in aperto. Malum namque quod nemo videt, nullus reprehendit: et ubi non timetur reprehensor, securus accedit tentator, et facilius perpetratur iniquitas. Nimirum utrobique bellum, utrobique periculum, utrobique timendum: et sicut in hostili regione versantibus, hac illacque circumspiciendum est, et ad omnem strepitum circumagenda est cervix. Caro suggerit mihi mollia, mundus vana, diabolus amara. Quia quoties carnalis cogitatio mentem importune pulsat de cibo et potu, de somno, caeterisque similibus ad carnis curam pertinentibus, caro mihi loquitur. Cum de ambitione saeculi, de jactantia, de arrogantia cogitatio vana in corde versatur, de mundo est. Quando autem ad iram et iracundiam, et amaritudinem animi provocor, diabolica suggestio: est cui non aliter quam ipsi diabolo resistendum est, nec aliter ab ea cavendum quam ab ipsa damnatione. Daemonum officium est suggestiones malas ingerere: nostrum est illis non consentire. Nam quoties resistimus, diabolum superamus, angelos laetificamus, Deum honorificamus. Ipse enim nos hortatur ut pugnemus, adjuvat ut vincamus: certantes in bello spectat, deficientes sublevat, vincentes coronat.

CAPUT XIII.

De impugnatione trium dictorum inimicorum.

35. Caro mea de luto est, et ideo lutosas et voluptuosas cogitationes ab illa habeo; vanas et curiosas a mundo; a diabolo malas et malitiosas. Isti tres inimici me impugnant et persequuntur, nunc quidem aperte, nunc vero occulte, semper autem malitiose. Diabolus namque plus confidit in adiutorio carnis, quoniam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subversionem meam cum illo foedus iniit: utpote de peccato nata, et in peccato nutrita; vitiis corrupta ab ipsa origine, sed multo amplius vitiata prava consuetudine. Hinc est quod tam acriter concupiscit adversus spiritum: quod assidue murmurat, et impatiens est disciplinae: quod illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur ullo timore. Huic accedit, hanc adjuvat, hac utitur tortuosus ille serpens hostis humani generis: cui nullum aliud est desiderium, nullum negotium, nullum

studium, nisi perdere animas nostras. Hic est qui jugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit. Illicitos motus insuflat, venenatas cogitationes inflammat: movet bella, nutrit odia, incitat gulam, movet libidinem, desideria carnis instigat, et peccati occasiones parat, et mille nocendi artibus corda hominum pulsare non cessat. Hinc est quod baculo nostro nos caedit, et manus nostras proprio cingulo ligat: ut caro quae data est nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinam et scandalum. Gravis lucta, et grave periculum est adversus domesticum hostem pugnare: maxime cum nos advenae simus, et ille civis. Ille suam inhabitat regionem: nos exsules sumus et peregrini. Magnum quoque discrimen est adversus diabolicam fraudis astutiam tam crebros, imo continuos sustinere conflictus: quem astutum fecit tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiae hujus.

CAPUT XIV.

De desiderio patriae caelestis, et summa ejusdem felicitate.

36. Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab his qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me. Ego vero qui usque ad hunc diem contra me vixi, jamjam per tuam gratiam mihi vivere incipiam. Sic enim in hoc mundo vivere debemus, ut cum corpus coeperit a vermibus devorari in sepulchro, anima laetetur cum sanctis in caelo. Illuc spiritum dirigendus est, quo est iturus: illuc festinare debemus, ubi semper vivamus, et ubi mori amplius non timeamus. Si sic amamus istam labilem et caducam vitam, ubi cum tanto labore vivimus, ubi comedendo, bibendo, dormiendo, vix carnis necessitatibus **334** satisfacimus: multo magis amare debemus vitam, aeternam, ubi nullum laborem sustinebimus, ubi summa semper jucunditas, summa felicitas, felix libertas, et felix beatitudo; ubi similes erunt homines angelis Dei, et fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum (Matth. XIII, 43). Qualis, putas, tunc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper ibi perseverat.

37. Non surgit ibi malitia, nec carnis miseria. Nulla est ibi aegritudo, nulla omnino necessitas: non est ibi fames, non sitis, non frigus, non aestus, non lassitudo jejunii, nec ulla tentatio inimici, nec peccandi voluntas, nec delinquendo facultas, sed totum laetitia, totum exultatio possidet. Homines quoque angelis sociati, sine ulla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit jucunditas infinita, beatitudo sempiterna: in qua qui semel suscipitur semper tenetur. Ibi est requies a laboribus, pax est ab hostibus, amoenitas de novitate, securitas de aeternitate, suavitas atque dulcedo de Dei visione. Et quis non illic habitare vehementer desideret, et propter pacem, et propter amoenitatem, et propter aeternitatem, et propter Dei visionem? Nullus est ibi

peregrinus, sed quicumque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt, semper laeti, et semper satiati de visione Dei. Et quanto plus aliquis hic Deo obediens fuerit, tanto ampliorem ab eomercem ibi recipiet: quantoque amplius Deum amabit, tanto propius videbit quem cernere cupit.

CAPUT XV.

De proprietatibus et affectionibus veteris hominis, ejusque mortificatione et mutatione per Christum.

38. Dies hominis sicut umbra super terram, et nulla est mora: tunc et proprie nihil est, cum stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo, cum sine dilatione transeat, et illud quod colligitur, et ipse qui colligit? Et tu homo, quem fructum expectas in mundo, cujus fructus ruina est, cujus finis mors est? Utinam saperes, et intelligeres, ac novissima prudenter provideres! Scio quemdam qui per annos plurimos tecum familiariter vixit, ad mensam tuam sedit, cibum de manu tua sumpsit, in sinu tuo dormivit, cum voluit tecum colloquium habuit: hic jure haereditario servus tuus est. Sed quia ab ineunte aetate delicate nutristi eum, et virgae pepercisti, contumax effectus est; levavit calcaneum suum super caput tuum, et te in servitutem redegit, et tui crudeliter dominatur.

39. Sed fortasse dices: Quis est hic? Vetus homo tuus, qui conculeat spiritum tuum, qui pro nihilo habet terram desiderabilem, qui sola quae carnis sunt sapit. Homo iste a nativitate caecus est, et surdus, et mutus; inveteratus dierum malorum, rebellis virtuti et veritati, inimicus crucis Christi. Deridet innocentem, et simpliciter transeuntem; ambulat in magnis et in mirabilibus supra se. Arrogantia ejus est plus quam fortitudo ejus. Nullum reveretur. Dicit in insipientia sua: Non est Deus. Tabescit bonis, et malis pascitur alienis. Immundis cogitationibus pascitur; non fatigabitur in illis transgrediens usque ad finem. Dispergit et dissipat propria, sicut prodigus; cupit et rapit aliena, sicut avarus; turpitudinem et ignominiam congregat sibi; simulans et callidus provocat iram Dei. Homo iste totus in peccatis natus est, et sic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas irae in contumeliam, aptus ad interitum. Qui cum talis sit, enarrat justitias Dei, et assumit testamentum ejus per os suum. Odit disciplinam, projicit dominum suum post dorsum suum. Cum videt furem, currit cum eo, et cum adulteris portionem suam ponit. Adversus filium matris suae ponit scandalum (Psal. XLIX, 16-20). Super terram etiam thesaurizat iram in die irae. Vult a te haereditatem tollere, et desuper terram auferre: et tu tantam injuriam non vindicas, sed dissimulas, nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti tibi arrides? Ludis cum **335** illusore: nescis quia Ismael est qui tectum ludii? (Gen. XXI, 9.). Ludus iste non est pueritiae, nec simplicitatis, vel innocentiae; sed illusio est animae, sed persecutio, sed mors. Jam te in foveam, quam fecit, praecipita-

vi : jam effeminatus es, jam jugo miserrimæ servitutis pressus, sub pedibus ejus misere et viliter concularis.

40. O miser et miserabilis homo ! quis te liberabit de vinculo improprietatis hujus ? Exsurgat Deus, et cadat armatus iste : cadat et conteratur inimicus homo, contemptor Dei, cultor sui, amator mundi, servus diaboli. Quid tibi videtur ? Si recte sentis, mecum dices : Reus est mortis, crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere ; sed festinanter, audacter, iustanter crucifige hominem istum, sed cruce Christi, in qua est salus et vita : ad quem si ex corde clamaveris, Crucifixus tuus audiet te, benigne respondens, *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxiii, 43). O Christi pietas ! o inopinata salus miseri ! Tam gratuita est et probata dilectio Dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio, tam invicta mansuetudo, ut qui ad eum

(28) In manuscripto Cisterciensi, aliisque nonnullis uno contextu subjunguntur quædam capita, quorum primum inscribitur, « De anima et ejus pietate, » etc., ac sic incipit : « Animus est substantia quædam rationis particeps. » Verum non sunt superiorum consecratoria, imo apud Hugonem Victorinum efficiunt librum secundum De anima ; apud Augustinum vero, tomo sexto, librum De spiritu et anima. Ad hæc, in codice V. C. Claudii

clamaverit, exaudiat illum, quoniam misericors est. O quanta est misericordia Dei ! quam ineffabilis mutatio dexteræ Excelsi ! Heri eras in tenebris, hodie in splendore lucis : heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris : heri in porta inferni, hodie in deliciis paradisi. Sed quid prosunt hæc litteræ admonitionis, nisi deleas de libro conscientie tuæ litteras mortis ? Quid prosunt hæc scripta, lecta et intellecta, nisi temetipsum legas et intelligas ? Da ergo operam internæ lectioni, ut legas, inspicias, et cognoscas te ipsum : legas ut diligas Deum, ut pugnes et vincas mundum et omnem inimicum ; quatenus labor convertatur in requiem, luctus in gaudium, et post tenebras hujus vitæ videas ortum surgentis auroræ ; videas etiam meridianum Solem justitiæ, in quo sponsus cum sponsa prospicies unum eundemque Dominum gloriæ, qui vivit et regnat per infinita sæcula. Amen (28).

Jolii canonici ac cantoris Parisiensis superioribus subjungitur aliud caput ab his verbis incipiens, « Perfectissima atque plenissima justitia est, Deum toto corde amare, » etc., quæ verba desumpta sunt ex initio tractatus Paulini Aquileiensis de Salutaribus Documentis, in appendice tomi VI operum S. Augustini. Quocirca hic finem præmissis Meditationibus imponimus.

336 TRACTATUS DE INTERIORI DOMO

SEU

DE CONSCIENTIA ÆDIFICANDA.

Hic tractatus inter opera Hugonis a Sancto-Victore recensetur, et inter quatuor libros de Anima numeratur ordine tertius. Videtur tamen esse cujusdam monachi Regulæ S. Benedicti profitentis : nam cap. 20, n. 40, meminit cucullæ ; et, ni fallor, est cujusdam Cisterciensis Bernardo æqualis, ut ex victus qualitate cap. 30 relata conjicere fas est. Cujuscunque sit, Bernardi non est. Pius tamen et utilis est, sed sine ordine et methodo ; præsertim a cap. 24 varia documenta congerit, repetens subinde priores materias, et pleraque ex libro Meditationum præcedentium. Distinctio capitulum in Hugonis operibus reperta, nobis congruentior visa est, et hanc fere sequemur, sed summaris capitulum passim mutatis.

PROŒMIUM.

Domus hæc, in qua habitamus, ex omni parte sui ruinam nobis minatur. Idcirco quia in brevi est casura, alia nobis est ædificanda. Redeamus ergo ad nos, et discutiamus conscientiam nostram. Nam sicut corpus nostrum tabernaculum dicitur, in quo militamus, sic conscientia nostra domus vocatur, in qua post militiam requiescimus : et ille recte militat, qui per militiam quam exercet in corpore, domum ædificat conscientie. *Diligenter exerce agrum tuum*, ait Sapiens, *ut postea edifices domum tuam* (Prov. xxiv, 27). Ager iste corpus nostrum est,

cujus sensibus et motibus sic recte utimur : animique imperio eos subjicientes in usum virtutis inflectimus, dum corpus animo indesinenter, et in animus Deo ex toto subieitur. His nimirum modis interior conscientia ædificatur : quam utique bonam faciunt præteritorum malorum condigna satisfactio, et instantium malorum cauta providaque declinatio. Condigna satisfactio est mala facta corrigere, et correctæ non reiterare. Conscientia vero perpetua est, quæ nunquam finitur, sicut nec anima. Quæ cum sit immortalis, sicut non potest esse non anima, sic nunquam potest esse sine conscientia. Conscientia namque est insepa-

rabilis gloria, vel confusio uniuscujusque pro qualitate depositi.

CAPUT PRIMUM.

De conscientia prius mundanda et pacanda, quam ædificanda.

1. Hæc ergo conscientia, in qua anima perpetuo mansura est, ædificanda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit ? Profecto Deus et homo : homo, per cogitationes et affectiones ; Deus vero, per misericordiam et gratiam. Cogitationes et affectiones necessariae sunt in conscientie mundatione : cogitationes, in investigatione veritatis ; affectiones, in exercitatione virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum ; modo dat virtutem resistendi peccato : nunc subtrahit peccandi occasionem ; nunc immittit amaritudinem : plerumque sanat affectionem. Gratia adjuvat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad utrumque discernendum. Homo igitur per veritatem stimulatus, peccata sua confitetur : Deus autem per misericordiam flexus, confitenti miseretur. Omnis namque spes veniæ et misericordie in confessione est, nec potest quis justificari a peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim unusquisque justus esse incipit, ex quo sui accusator exsilerit.

2. Felix conscientia, in qua misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt (Psal. lxxxiv, 11). Veritas confitentis et misericordia miserentis obviaverunt sibi, quoniam non potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum justitiæ est, inimicos diligere, parentes et propria quæque propter Deum relinquere, illatam injuriam patienter ferre, oblatam gloriam ubique declinare. Osculum pacis est, odientes invitare ad pacem, discordantes ad concordiam revocare, adversarios pacifice suscinere, errantes pie et benigne docere, moerentes clementer mulcere, et cum omnibus pacem habere. Beata illa anima, quæ in pace Christi fundata est et in Dei amore solidata : quæ cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. In qua quæcunque molestiæ foris perstreant, usque ad silentium internæ quietis non irrumpunt : quoniam gustu internæ dulcedinis tacta, intus est per desiderium collecta ; nec jam foris enormiter in carnis voluptates dissolvitur, quia totum intus possidet in **337** quo delectatur ; atque ita in semetipsa pacificata, dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit ; et cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginem Dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam frequenter visitant Angeli atque Archangeli, et honorificant, utpote Dei templum, et Spiritus sancti habitaculum. Esto igitur templum Dei, et Deus excelsus habitabilis in te. Anima enim Deum habens in se, templum Dei est in quo divina mysteria celebrantur.

3. Porro anima quæ non studet in se consistere, nec in amore Dei desiderium figere, per oculos et aures, aliosque corporis sensus foras egreditur, atque

in his exterioribus delectatur. Sed cum invenerit portas istas clausas, tunc rediens ad se, et videns se nudam et desolatam, inestimabili confusione et horrore concutitur. Et quia mundi consolationem quæsit, illam quæ a Deo intus in conscientia datur, non habebit. Et non solum eam dedignabitur Deus visitare, sed nec ipsa quidem, male sibi conscia, se ipsam poterit tolerare. Requiem in se non poterit habere, quoniam illam dereliquit cum quo habitare et requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus, quia non poteris semper manere cum illis. Et interim elige tibi socium illum, qui cum subtracta tibi fuerint hæc omnia, tibi fidem servabit, qui dilectoribus suis fidem servat, nec recedit in tempore angustie. Deus tuus ille est, quem eligere debes.

4. Omnes igitur cordis distractiones, et mentis fluctuationes in unum collige, et in solo Deo totum desiderium tuum fige : ibi sit cor tuum, ubi est thesaurus tuus desiderabilis multumque amabilis. Ipse enim frequenter visitat et libenter inhabitat tranquillitatem cordis, et otium quietæ mentis ; quoniam pax est, et in pace factus est locus ejus (Psal. lxxv, 3). Propterea talem te præpara, ut tecum adsit Deus ; sit in ore, sit in corde : semper tecum eat, tecum redeat ; nec recedat a te. Nunquam ille te dimittet, nisi prior illum dimiseris. Ubicumque fueris, nunquam solus esse poteris, si Deus tecum erit. Munda igitur conscientiam tuam, et semper paratus esto, ut quacunque hora venerit Dominus, et tecum habitare voluerit, paratam sibi in te inveniat mansionem. Ipse namque dixit : *Facite mihi sanctuarium, et ego habitabo in medio vestri* (Exod. xxv, 8).

5. Studeamus ergo templum Deo ædificare in nobis : primo quidem ut in singulis nobis, deinde ut in omnibus simul inhabitet ; quia nec singulos dedignabitur, nec universos. Primo igitur studeat unusquisque, ne dissideat ipse a semetipso : quoniam omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet (Luc. xi, 17) ; nec inhabitabit Christus, ubi parietes inclinati fuerint, et macerariæ depulsæ. Vult habere anima corporis sui domum integram, et exire eam necesse est, si fuerint a se invicem membra dispersa. Videat igitur et ipsa, si desiderat Christum per fidem inhabitare in corde suo, id est in seipsa : videat et sollicite caveat, ne a se invicem membra ejus dissideant ; id est, ratio, voluntas, et memoria. Dignum habitaculum parat Deo, cujus nec est ratio decepta, nec voluntas perversa, nec memoria inquinata. Felix illa anima est, quæ domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emundare, et sanctis ac justis operibus adimplere, ut in ea non solum angelos, verum etiam Dominum angelorum habitare delectet. Mundata domo, cunctisque malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur ; ne sit nobis necessarium aliquid foris quærere, qui omnia forinseca reliquimus.